

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/46/114-117>

Elvin Masizade

Azərbaycan Devlet Ekonomi Universiteti
yüksek lisans öğrencisi
<https://orcid.org/0009-0004-7679-2777>
nsevin578@gmail.com

Ertelenmiş verginin tanımı, yarattığı sorunlar, onun çözümleri ve sağladığı imkanlar

Özet

Ertelenmiş vergi, mevcut dönemde vergi hesaplamalarına dahil edilmeyen ancak ilerleyen dönemlerde vergiye tabi tutulacak tutarları ifade eder. Bu durum, muhasebe ile vergi uygulamaları arasında oluşan geçici farklılıklardan kaynaklanır. Ertelenmiş vergiler, finansal tablolarda ertelenmiş vergi varlıkları ve yükümlülükleri olarak yer alır. Vergi yükümlülükleri, gelecekte ödenecek vergileri; vergi varlıkları ise ileride elde edilecek vergi avantajlarını temsil eder.

Ertelenmiş vergi uygulamalarında karşılaşılan başlıca sorunlardan biri sistemin karmaşık yapısıdır. Şirketlerin gelecekteki mali durumlarını tahmin ederek hesaplama yapması, belirsizlikleri ve yanlış değerlendirme risklerini beraberinde getirir. Ayrıca, vergi mevzuatında sık sık yapılan değişiklikler ve ülkeler arasındaki muhasebe standartlarının farklılığı, ertelenmiş vergi hesaplamalarında uyumsuzluklara yol açabilir. Bu sorunların çözümü için, uluslararası finansal raporlama standartlarına (örneğin IFRS veya GAAP) uygun şeffaf ve tutarlı muhasebe sistemleri kullanılmalıdır. Ayrıca, mali analistlerin ve denetçilerin bu konuda uzmanlaşması ve düzenli olarak eğitilmesi büyük önem taşır.

Doğru bir şekilde uygulanan ertelenmiş vergi sistemi, işletmelere çeşitli avantajlar sunar. Bu sistem, gelecekteki vergi yükünün daha doğru planlanmasını, finansal tabloların daha gerçekçi ve güvenilir olmasını sağlar. Aynı zamanda yatırımcıların daha doğru bilgilere ulaşmasına ve şirketin uzun vadeli mali istikrarını korumasına katkı sunar.

Anahtar kelimeler: ertelenmiş, muhasebe, vergi, yatırımcı, hesap verebilirlik

Elvin Məsizadə

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
magistrant
<https://orcid.org/0009-0004-7679-2777>
nsevin578@gmail.com

Təxirəsalınmış vergi tərifi, yarattığı problemlər, həlli yolları və təqdim etdiyi imkanlar

Xülasə

Təxirə salınmış vergi cari dövrdə vergi hesablamalarına daxil edilməyən, lakin gələcək dövrlərdə vergiyə cəlb olunacaq məbləğlərə aiddir. Bu vəziyyət mühasibat uçotu və vergi təcrübəsi arasındakı müvəqqəti fərqlərdən yaranır. Təxirə salınmış vergilər maliyyə hesabatlarına təxirə salınmış vergi aktivləri və öhdəlikləri kimi daxil edilir. Vergi öhdəlikləri gələcəkdə ödəniləcək vergiləri təmsil edir; vergi aktivləri gələcəkdə əldə ediləcək vergi üstünlüklərini əks etdirir.

Təxirə salınmış vergi praktikasında rast gəlinən əsas problemlərdən biri sistemin mürəkkəb strukturudur. Şirkətlərin gələcək maliyyə vəziyyətlərini təxmin edərək hesablamalar aparması qeyri-müəyyənlikləri və yanlış qiymətləndirmə risklərini də gətirir. Bundan əlavə, vergi qanunvericiliyində tez-tez dəyişikliklər və mühasibat uçotu standartlarında ölkələr arasında fərqlər təxirə salınmış vergi hesablamalarında uyğunsuzluqlara səbəb ola bilər.

Bu problemləri həll etmək üçün beynəlxalq maliyyə hesabatı standartlarına (məsələn, BMHS və ya GAAP) uyğun gələn şəffaf və ardıcıl mühasibat sistemlərindən istifadə edilməlidir. Bundan

əlavə, maliyyə analitiklərinin və auditorların bu mövzuda ixtisaslaşması və mütəmadi olaraq təlim keçməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Düzgün tətbiq edilən təxirə salınmış vergi sistemi müəssisələrə müxtəlif üstünlüklər verir. Bu sistem gələcək vergi yüklərinin daha dəqiq planlaşdırılmasını və maliyyə hesabatlarının daha real və etibarlı olmasını təmin edir. O, həmçinin investorlara daha dəqiq məlumat əldə etməyə kömək edir və şirkətin uzunmüddətli maliyyə sabitliyini qoruyur.

Açar sözlər: *təxirə salınmış, mühasibat uçotu, vergi, investor, hesabatlılıq*

Elvin Masizadeh

Azerbaijan State Economic University

Master student

<https://orcid.org/0009-0004-7679-2777>

nselvin578@gmail.com

Definition of Deferred Tax, Problems it Creates, its Solutions and Opportunities it Presents

Abstract

Deferred tax refers to amounts that are not included in tax calculations in the current period but will be subject to tax in future periods. This situation arises from temporary differences between accounting and tax practices. Deferred taxes are included in financial statements as deferred tax assets and liabilities. Tax liabilities represent taxes to be paid in the future; tax assets represent tax advantages to be obtained in the future.

One of the main problems encountered in deferred tax practices is the complex structure of the system. The fact that companies make calculations by estimating their future financial situations brings with it uncertainties and risks of incorrect evaluation. In addition, frequent changes in tax legislation and differences in accounting standards between countries may lead to incompatibilities in deferred tax calculations.

To solve these problems, transparent and consistent accounting systems that comply with international financial reporting standards (e.g. IFRS or GAAP) should be used. In addition, it is of great importance that financial analysts and auditors specialize in this subject and receive regular training.

A properly implemented deferred tax system offers various advantages to businesses. This system ensures that future tax burdens are planned more accurately and financial statements are more realistic and reliable. It also helps investors access more accurate information and maintains the company's long-term financial stability.

Keywords: *deferred, accounting, tax, investor, accountability*

Giriş

Küresel ölçekte işletmelerin finansal raporlama yükümlülükleri giderek daha karmaşık bir hâl almaktadır. Özellikle muhasebe standartları ile vergi mevzuatları arasında oluşan geçici farklar, şirketlerin mali tablolarında birtakım düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda ertelenmiş vergi kavramı, hem finansal raporlamanın doğruluğunu sağlamak hem de vergi yükümlülüklerinin daha sağlıklı bir şekilde yönetilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Ertelenmiş vergi, dönemsel gelir ile vergiye tabi kazanç arasında ortaya çıkan farkların gelecekte vergiye konu olacağı varsayımına dayanır. Bu yaklaşım, sadece vergi planlamasının teknik bir aracı olmakla kalmaz, aynı zamanda işletmelerin uzun vadeli stratejik kararlarını etkileyen bir unsur hâline gelir. Bu çalışmanın amacı, ertelenmiş verginin tanımını yapmak, uygulamada karşılaşılan temel sorunları ele almak, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini değerlendirmek ve ertelenmiş vergi sisteminin işletmelere sağladığı faydaları ortaya koymaktır.

Araştırma

Ertelenmiş vergi, maliyyə kapsamlıtlarında gələcəkdə ortaya çıxacaq vergi öhdəlikləri və güzəştlərinin sırasında qiymətlə əks etdirilməsi məqsədilə istifadə olunan buluşual bir yanaşmadır

(KPMG, 2023). Bu anlayış, maliyyə vəziyyətini daha doğru əks etdirmək, gələcək vergi planlamaq və mühasibat uçotu ilə vergi uçotu arasında ki fərqləri tənzimləmək üçün zəruridir. Lakin bu sistem çox önəmli və hüquqi-mühasibat uyğunsuzlukları, həm praktik həm de praktik açıdan ciddi problemlər doğura bilər. Ertelenmiş vergi anlayışı proqnozlara əsaslandığı üçün subyektiv yanaşma tələb edir. Müəssisələr, gəlirlərini və ya zərərlərini düzgün proqnozlaşdırma bilmədikdə, ertelenmiş vergi aktivasyonu və ya öhdəlikləri formada maliyyəni düzgün bir şəkildə həllə bilər. Bu, yatırımcıların və üç bankanın düzgün bir şəkildə kredit almasının, size zərər verməməsi anlamına gəlir. Aynı zamanda, bu subyektivlik denetimi çətinləşdirir və şəffaflığın istikrarına səbəb olur (International Accounting Standards Board. n.d.).

Vergi kanununun tez-tez dəyişməsi və beynəlxalq standartlarıyla uyumlu probleminin mövcudluğu ertelenmiş vergi hesablamalarında qeyri-müəyyənlik yaradır (Bloomberg Tax. n.d.). Daha fazla, IFRS'nin düzenlenmesi ve tanınması, yerli vergi kanununun geçerli olması açısından önemlidir. Bu uyğunsuz olarak ertelenmiş vergi ödemesinin veya aktivinin düzgün yapılmasına bağlı olarak mane olur ve üçün əlavəliq yükü yaradır. (PwC. n.d.). Gerçek anlamda ertelenmiş sabit vergilerin etkin kullanımı, maliyyəyə dəstək verə bilər. Gelir vergisi güzəştləri ve yükü proqnozlaşdırılaraq riskin idarə olması asanlaşır (ACCA Global. n.d.). Bu, çok iyi bir pazarlarda fəaliyyət göstərən və xarici yatırımlara ehtiyacı olan şirkətlər için bir boşluktur. Beynəlxalq yatırımcılar üçün etibarlı maliyyələrinin təqdim olunması onların qərarvermə mexanizminə birbaşa təsir göstərir. Ertelenmiş vergi sistemi uğurlu tətbiq üçün şəffaflıq, texniki bilik, müvafiq hüquqi baza və standartlaşdırılmış metodologiya vacibdir. Bu sahədə ixtisaslaşmış kadrların hazırlanması, kapsamlı sistemlərinin təkmilləşdirilməsi və ədövlətin tənzimləyici funksiyasını daha etkili həyata keçirməsi bu mexanizmin praktiki dəyərini artıracaq əsas şərtlərdəndir (Deloitte. n.d.). Ertelenmiş verginin doğru uygulanması yalnızca teknik bir muhasebe sorunu olarak değil, aynı zamanda stratejik bir yönetim aracı olarak da düşünülmelidir. Şirketler finansal sonuçları planlarken ertelenmiş vergi yoluyla gelecekteki vergi yükümlülüklerini erteleyebilir ve bu süre zarfında finansal kaynakları diğer öncelikli alanlara yönlendirebilirler (Riveron. n.d.). Böyle bir yaklaşım likidite açısından esneklik yaratır ve işletmelerin kısa vadeli kaynaklarını daha verimli yönetmelerine olanak tanır. Ertelenmiş vergi sistemleri ayrıca vergi optimizasyon fırsatları da sağlar. Şirketler muhasebe ve vergi muhasebesi arasındaki farkları analiz edebilir ve hangi finansal işlemlerin vergi yükünü nasıl etkilediğini analiz edebilir (Exactera. n.d.). Örneğin, amortisman politikasındaki değişiklikler veya geçici muafiyetlerin tanınması ertelenmiş vergi tutarları üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Bu, işletmenin daha optimum vergi planlaması yapmasına ve ek finansal rezervler oluşturmaya olanak tanır (Investopedia, 2015).

Bu mekanizmanın kötüye kullanılması da mümkündür. Bazı şirketler, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel olmayan ertelenmiş vergi varlıklarını finansal tablolarına kaydederek finansal göstergelerini yapay olarak iyileştirmeye çalışabilir. Bu, yatırımcılar arasında yanlış bir algı yaratabilir ve yanlış kararlara yol açabilir (Görlitz, Dobler, 2023). Bu tür risklerin önlenmesi için bağımsız denetim ve kontrol mekanizmaları güçlendirilmeli ve finansal raporlamada şeffaflık ve ihtiyatlılık ilkelerine sıkı sıkıya uyulmalıdır. Ertelenmiş vergi sistemi doğru ve şeffaf bir şekilde uygulanırsa, sadece muhasebenin doğruluğunu artırmakla kalmaz, aynı zamanda işletmelere uzun vadeli vergi ve finansal stratejiler planlamaları için önemli fırsatlar da yaratır. Ancak bu araç, ancak mesleki ve etik standartlara uygun olarak uygulanırsa gerçek ekonomik değer ve güven yaratabilir (PwC. n.d.). Bu nedenle, hem devlet kontrol organları hem de şirketlerin iç yönetim yapıları bu süreçte aktif ve sorumlu bir şekilde katılmalıdır.

Sonuç

Ertelenmiş vergi kavramı, modern finansal yönetim ve muhasebe sisteminde önemli rol oynayan araçlardan biridir. Muhasebe ve vergi mevzuatı arasındaki önemli farklılıkları dikkate alan bu sistem, gelecekteki vergi yükümlülüklerinin ve düzenlemelerinin mali hesaplara daha doğru ve gerçekçi bir şekilde dahil edilmesini sağlar. Buna izin verir. Ancak bu yaklaşım yalnızca teknik becerileri değil, aynı zamanda etik davranışı ve şeffaf yönetimi de gerektirir. Analize göre, doğru bir şekilde uygulandığında ertelenmiş vergi sistemi şirketlere vergi planlamasında esneklik ve finansal sürdürülebilirlik sağlar. Artan uzun ömürlülük ve yatırımcı güvenini garanti eder. Ancak bu süreçte birçok öznel değerlendirme, yasal ve muhasebe uyumsuzlukları ve olası suistimaller belirli

risklər yaradır. Bu nədənle, bu sistemin başariılı ve etkili bir şəkilde uygulanması için yasal çerçevenin güclendirilmesi, uzmanlaşmış uzmanların eğitilmesi ve muhasebede şəffaflığın sağlanması gerekir.

Kaynakça

1. ACCA Global. (n.d.). *Deferred tax*. Retrieved from <https://www.accaglobal.com/us/en/student/exam-support-resources/professional-exams-study-resources/strategic-business-reporting/technical-articles/deferred-tax.html>
2. Bloomberg Tax. (n.d.). *ASC 740 Valuation Allowances for Deferred Tax Assets*. Retrieved from <https://pro.bloombergtax.com/insights/provision/asc-740-valuation-allowances-deferred-tax-assets/pro.bloombergtax.com+1windes.com+1>
3. Deloitte. (n.d.). *3.3 Income Taxes - Deloitte Accounting Research Tool (DART)*. Retrieved from <https://dart.deloitte.com/USDART/home/publications/deloitte/additional-deloitte-guidance/roadmap-ifrs-us-gaap-comparison/chapter-3-revenues-expenses/3-3-income-taxesdart.deloitte.com+1rsmus.com+1>
4. Exactera. (n.d.). *Deferred Tax Assets and the Valuation Allowance*. Retrieved from <https://exactera.com/resources/deferred-tax-assets-and-the-valuation-allowance/investopedia.com+3exactera.com+3pro.bloombergtax.com+3>
5. Görlitz, A., Dobler, M. (2023). Financial accounting for deferred taxes: A systematic review of empirical evidence. *Management Review Quarterly*, 73(1), 113–165. <https://doi.org/10.1007/s11301-021-00233-w> researchgate.net+1link.springer.com+1
6. International Accounting Standards Board. (n.d.). *IAS 12 Income Taxes*. IFRS Foundation. Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-12-income-taxes/ifrs.org>
7. Investopedia. (2015, May 29). *What Are Some Examples of a Deferred Tax Liability?* Retrieved from <https://www.investopedia.com/ask/answers/052915/what-are-some-examples-deferred-tax-liability.aspx>
8. KPMG. (2023, June 2). *Income taxes: IFRS® Accounting Standards versus US GAAP*. Retrieved from <https://kpmg.com/us/en/articles/2023/income-taxes-ifrs-accounting-standards-us-gaap.html>
9. PwC. (n.d.). *Demystifying deferred tax accounting*. Retrieved from <https://www.pwc.com/us/en/services/tax/library/demystifying-deferred-tax-accounting.html>
10. PwC Viewpoint. (n.d.). *Deferred Tax – Common mistakes*. Retrieved from https://viewpoint.pwc.com/content/pwc-madison/ditaroot/uk/en/pwc/uk_in_briefs/PwC-UK-in-briefs/PwC-UK-in-briefs/deferred-tax.html
11. PwC. (n.d.). *Demystifying deferred tax accounting*. Retrieved from <https://www.pwc.com/us/en/services/tax/library/demystifying-deferred-tax-accounting.html>
12. Riveron. (n.d.). *Tax Reporting Insights When Moving from US GAAP to IFRS*. Retrieved from <https://riveron.com/posts/tax-reporting-us-gaap-to-ifrs/riveron.com>

Alındığı tarix: 02.03.2025

Onaylanma tarixi: 10.06.2025